САҤА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУҺУН ХАҺЫАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 27 (8622). 2001 СЫЛ. КУЛУН ТУТАР 6 КҮНЭ, ОПТУОРУННЬУК. СЫАНАТА — 1 СОЛК. 10 ХАРЧЫ.

СПОРКА СИТИҺИИЛЭР

Новосибирскай куоракка оҕолорго көҥүл тустууга хас даҕаны государство кыттыылаах норуоттар икки ардыларынааҕы турнир буолан ааста. Манна биһиги улууспутуттан Д. П. Коркин аатынан ЧРОСИО аҕыс үөрэнээччитэ старшай тренер И. М. Сысолятин салалтатынан кытта кэлдилэр.

Куруохтарга тэҥнээх күүстээхтэр кыттыыларыгар ситиһиилэр. Биһиги бэһиэннэрбит кыһалҕаҕа суох түмүгү ситистилэр. Ол курдук, 42 кг Кеша Петров бастаата, 46 Афоня Ядовскай, 50 кг Ваня Ефимов уонна 42 кг Петя Монастырев үһүс бириистээх миэстэлэннилэр.

x x x

Нам Хамаҕаттатыгар саха биир аатырбыт хапсаҕайдьыта Сергей Ли-фу кэриэһигэр республикатааҕы турнир буолла. Онно 62 кг ЧФКСИ студена Семен Юччугнев чемпионнаата уонна СР спордун мастарын нуорматын толордо.

Платон КОРКИН.

ОФИЦИАЛЬНАЙ САЛАА

УЛУУС ДЬАҺАЛТАТЫН СЭБИЭТИГЭР

Кулун тутар 1 күнүгэр улуус дьаһалтатын дьиэтин актовай саалатыгар улуус дьаһалтатын кэмэ мугурдыылаах Сэбиэтин мунньаҕа буолла. Улуус баһылыга А. А. Шадрин салайан ыытта.

Уочараттаах дьаһалта Сэбиэтигэр 7 боппуруос киирэн көрүллүннэ. Олортон «Улууска инфекционнай ыарыылары кытары ыытар туһунан» итиэннэ «Чэл олоҕу бөҕөргөтүүгэ Хайахсыт нэһилиэгин дьаһалтата ыытар үлэтин туһунан» ГСЭН кииниин кылаабынай враһа С. В. Готовцева итиэннэ тустаах нэһилиэк баһылыга И. И. Филиппов иһитиннэриилэрэ кэпсэтиини тэһаардэ, итэн-тоҕон дьүүллэһиллиннэ.

—Республикаҕа кулун тутар 1 күнүттэн эмиэ сааскы инфекционнай ыарыылар аһан биллэриллиннэ. Аасыт сылга сыстыганнаах уонна паразитарнай ыарыыларынан улууска 6285 киһи ыарыйда. Ол иһигэр скарлатина, дизентерия курдуктар 1,5 төгүл улаатыылара бэлиэтэннэ, атын да ис, тирии ыарыылара, сойорор ыарыы, чесотка, илиистик курдуктар элбээтилэр. Бөһүөлэктэр санитарнай туруктара мөлтөх, ыытыллар бэрэбиэркэлэр түмүктэринэн СЭН киинин предписаниелара, ыарыыларбыт ыйдарыгар толоруллуохтаах дьаһаллар олохха ыыталлыбат киирэллэр, сыһыы-соһуу таһаарыллар. Ити ордук Одьулуун, Сылан уонна Кыллаахтаах нэһилиэктэригэр характернай. Оттон бу үлэни Болугур, Болтоҥо, Телей, Мугудай, Хатылы нэһилиэктэрэ балачча тупсардылар,—диэн тоҕ саҕалыыр иһитиннэриитин кылаабынай эпидемиолог-врач С. В. Готовцева.

Кыһын салгыы сыл ахсын хатыланар итэҕэстэр туоратыллыбаттарын санатта. Ол курдук, үгүс сиргэ быйыл да сыбаалкаларга тиэрдэр суоллар бэлэмнэммэккэ, эмиэ былырыын күһүҥҥүттэн тоҕуллубут, мунньуллубут бох-сыыс биир оннук астарыллыбакка сыбаалкалар территорияларын куорпун тураллары ыйда. Ингиһиннэ, уулуссалар бэрээдэктэммэттэр. Холобур, Чурапчы сэлиэнньэтин Карл Маркс уулуссата, «Ньургуһун» рынок тулата, «Улыбка» уһуйаан территорията. Олору сэргэ «Сельхозтехника» урукку базатын, ЖКХ управлениетын эргэрэн-тохтон бүппүт дьиэлэрэ, производственнай объектара ыраастаммакка, чэбдигирдиллибэккэ тураллар. Үөһүгүнэн, сүөһү иэйуонуттан босхолонуу адьас кыаллыбат. Туох-хаһыык инниттэн, ойбоннор тастарын ыраастаабыт. Маныаха киин сэлиэнньэ биир бастакынан кирпиччэлэниэ. Аны балбаах оҥорор ыраастаан үрдүнэн, «таастарыан» ахкастаммат үгэс баһыйара холобурданна. Кэпсэтии уобарастаан көрдөххө, итиниэ-манна сылыы тонуйуу толорон тохтоон-туран хаалбыт «таарпалара ыргыыһыы толоонун санатан ыллылар.

Тустаах боппуруоска доруобуйа харыстабылын управлениетын начальнига Г. Н. Алексеев, ветуправление начальнига Л. Н. Макарова, ЖКХ управлениетын начальнига В. И. Новгородов уонна «бытаар быт» дэммит сорох нэһилиэктэр баһылыктара быһаарыы биэрдилэр, тыл этии бэрээдэгинэн кыттыһыылар. Сороҕор «кыайтарары билбэтэх» тааккалары ункаһык суоҕар, ыраханыытар сиэнин көмүскээн көрдүүлэр эрээри, тааккалары оҥоруу ыал дьыһыытыгар бобуллубутун манна өссө төгүл кытаанахтык санаттылар. Биир итинник бэйдээ мэнэээтээбит ытары, куоскалары бэрээдэктиир түбүгүнэн кэпсэтии таҕыста да, күттүөннээх быһаарыы суох буолла. Арай олору олорор, уодьуганныыр айылаах улууска соҕотох ЖКХ управлениета баар эбит даҕаны, өлөрүөн баҕалаах киһи көстөрө, оннуо толобуурэ, көҥүлэ... барыта мөһүөктэрдээх буолан таҕыста. Атын сирдэргэ эмиэн ытар анал сиэлэр баалар эбит. ЖКХ управлениета онпугу буллаҕына, ветуправление эмии хайа баҕарар оҥорон биэрэргэ бэлэмин биллэрдэ. Онон эрэнэрбит бу буолла.

Дьаһалта Сэбиэтэ ыарыыһырдыы икки ыйын кулун тутар 15 күнүттэн муус устар 15 күнүгэр диэри ыытарга быһаарыы ылынна уонна улуус баһылыгын солбуйааччы И. И. Яковлев председателлээх анал комиссиятын тэрийдэ, нэһилиэктэр баһылыктарын, тэрилтэлэр салайааччыларын, чааһынай дьиэлээхтэри эбээһинэстиир уураабы бигэргэттэ.

Иккис боппуруоһу «Знание» общество улуустааҕы тэрилтэтин сэбиэдиссэйэ М. А. Герасимова бэлэмнээн киллэрбит. Киин Хайахсыт нэһилиэгэр чэл олоҕу бөҕөргөтүүгэ үлэ сөптөөхтүк барарын этэн туран, маныаха бэйэтин саналарын үллэһиннэ. Ол курдук, чэл олох республикаҕа политика быһыытынан турбутунан итиэннэ маныаха «Знание» общество тэрилтэтэ ыытаалаабыт «төгүрүк остуолларыгар» дьон этиилэриттэн сиэрдээн, чэл олоххо улууска анал докумуон-программа ылынан спорт, культура, үөрэх, «Знание» общество, доруобуйа харыстабылын тэрилтэлэрэ биир сыаллаах үлэлииллэригэр этэ. Оттон иһитиннэрэтин оҥорбут Хайахсыт нэһилиэгин баһылыга И. И. Филиппов миэстэҕэ чэл, чэбдик олоххо үлэлэһэр сыаллаах социальнай-педагогическай киин 5-с сылын үлэлиирин, маныаха оскуола уонна төрөппүт биир сүбэлэстээхтэрин, иккис сылын оптата таһынан ыччат лидерин үлэлэтэллэрин, эмиэ агитационнай-массабай үлэни күүһүрдэргэ дьаһалта үс түөлбэҕэ хамнастаах үлэһиттэри тутарын кэпсээтэ. Нэһилиэк сходунан арыгыны атыылааһын манна 6-с сылын бобуллан турар. Ыччаттарга аналлаах интеллектуальнай кулууптаахтар, дьиэ хаһаайкаларыгар аналлаах «Дьүөгэ» түмсүүлээхтэр, теннис, волейбол, дуобат секциялара үлэлииллэр, ДНД баар, участковай көрүллүбут. Нэһилиэккэ үлэтэ суох 41 киһи баарыттан аасыт сыл 34 киһитигэр сезоннай үлэ булан биэрбиттэр.

2000 сылга арыгылааһынтан 46 киһи истыраафтаммыт, милиция үлэһиттэрин кытта дьаһалта кыттыылаах 16 киһи дьүүллэммит. Кэлин түөрт сылга улахан буруйу оҥоруу таһаарыллыбатах. 28 киһи арыгылаабыт эмтэммиттэр, кииннэрттэн хатылаан эмтэтин үлэтэ ыытыллар. Дьон мустан арыгылыыр дьиэлээх 4 ыал улууска турар, арыгыны систематаахтык 6 киһи, общественнай оттуунэ куттачлаах дьиэлини оҥоруон сөптөөх 2 киһи баар диэн буолла. Итиэн оннооҕор манныы хаһыс да сылын утумнаахтык үлэлээр, сөптөөх опыты мунньуммут нэһилиэккэ «кыайтарбат» проблемалаахтар.

Кэпсэтиигэ кыттыбыттар бу оттуунэ инникитин хайдах үлэлиир туһунан тохтоотулар. Мария Андреевна санаатын салҕаан, чэл олоххо уопсай биир ситимнээхтик, анал кэнэҕэс хоһооннооҕ программа ылынар сөбүн аҕынылар. Чэл олоҕу республикаҕа бастакынан саҕалаабыт улуус кэлин атыттартан, чуолаан ыаллыы Уус-Алдан улууһуттан да хаалаары гыныыбыт дуу диэн санаатын Мугудай баһылыга К. Н. Жирков этэ.

Ис дьыала отделын начальнига К. К. Неустроев арыгыны атыылыыр точкалар, бииргэлиэн дьиэ хаһаайкалара кытта баалларын холобурдаан туран, бу курдуктартан саҕалаан общественнай бэрээдэккэ (аата да этэ сыыдьар) общественность бүттүүн кыттан биирдэ үлэлэһэргэ этэ, отдел ыытар үлэтин сырдатта. Улуус баһылыгын солбуйааччы И. И. Яковлев чэл олох политика быһыытынан турбутунан, улууска эрэйс таһымнаах бэрэбиэркэлэр, научнай оттуунэ анкетированиелар ыытыллаллара элбээбитин, хардарыта опыт атастаһар сыаллаах делегациялар кэлиилэрин санатан, үлэни күүһүрдэри сэргэ онуоха докумуоннары кэмигэр оҥостор, чэмчэтэр ыйдатын тиһоҕолоон бэлиэтээтэ, улуус үрдүгэр анал программа ылыллара бэлэмнэнэрин этэ.

Баһылык А. А. Шадрин боппуруоһу түмүктүүргэ чэл олох диэн ыгардас арыгыттан аккаастаныы эрэ буолбатаҕын, бу мал олоҕор сыһыаннаан киэҥ өйдөбүллээҕин, үрүтээн этэ. «Арыгыны бобуу, хаачахтааһын эрэ оттуунэ кэлтэй бары баар. Бигэ ыал, онтон бигэ, чэл олохтоох общество, туруктаах олох туһугар сыаллаах үлэ барыахтаах»,—диэтэ.

Уураахха чэл олоҕу бөҕөргөтүүгэ Хайахсыт нэһилиэгин дьаһалтата ытар үлэтэ сөпчүүнэн сөптөөҕүнэн бэлиэтэннэ, ону таһынан үлэни өссө күүһүрдэргэ, кодьүүстээх оҥорорго нэһилиэк дьаһалтатын эбээһинэстиир барыта 4 пуунктаах уураах ылылынна.

Балары сэргэ «Сир» кооперативын тэрийэр, сааскы халаан уутун тутууга-аһарыыга бэлэмнэнии үлэлэр, республика улуустарыгар тоҥуу-хатыы тахса турарынан хонтуруол бэрэдэгинэн дизельнэй станциялар туруктарын, нэһилиэктэр дьаһалталарын отчуоттарыгар киирбит критическэй этиилэргэ ылыныллар дьаһаллар уонна бүтэһигэр биир дойдулаахпыт профессор Г. П. Башарин төрөөбүтэ 90 сылын бэлиэтиигэ улуус комиссиятын тэрийии тустарынан боппуруостар киирэн көрүлүннүлэр.

С. СМИРНИКОВА.

МУЗЕЙ—ОЛОХ СИЭРКИЛЭТЭ

Бары сайдыылаах омуктарга киһи айылах аасыт олоҕун, хайдах ууһан-сайдан, үлэлээн-хамсаан кэлбитин тиэрэ билиигэ ситиһиилэрин арыас экспонаттарынан, докумуоннарынан, о.д.а. матырыйаалларынан музейдарга туруоран көрдөрөр, сырдатар.

Музей киһи үйэттэн-үйэҕэ бэриллэн кэлбит норуот культуратын, историятын билиигэ көмөтө сырдатыынан эрэ мунурдаммакка, фондатан үлэтин кэнэҕэскэ кэлүөххэ үйэтитэн хааларын буолар.

Биһиги улууспутугар 1958 сыллаахха оройуоннааҕы Сэбиэт исполкомун кулун тутар ый 21 күнүнээҕи уурааҕынан нараалайы үөрэтэр музей тэрилиннэ, директорынан биллиилээх кыраайы үөрэтээччи, этнограф А. А. Саввин аныан тангара дьиэтигэр үлэлээбитэ. 1982 сыллаахха музей экспозициятын оҥоһуоҕу кэм тыыныгар сөп түбэһиннэрэн сангардан дьон сэргиир, астына көрөр гына оҥорторон В. Д. Пинигина уонунан сылларга директорынан айымньылаахтык үлэлээбитэ. Ыраахтан-чугастан кэлбит ыалдьыттарбыт, оройуон олохтоохторо оҕолуун-уруулуун таһыгын быстаакка сылдьар этилэр. Кэлин Р. С. Сибирякова директордаан олорон музей тас көстүүтүн тупсаран, куполлаах Чурапчыбыт сэлиэнньэтигэр кэлбит ыалдьыт, айанньыт харахтар тута быраҕыллар, сэргии-кэрэхсии түһэр гына оҥорторон бэрт таһаарыылаахтык үлэлээбитэ.

Музей билигин хаһыс да кыһынын үлэлээбэккэ турар. Аасыт сайын капитальнай өрөмүөҥҥэ, реэкспозицияҕа бэлэмнээн инвентаризация ыытан, экспозицияны хомуйан уурдубут.

Кэлин сылларга олохпут ирдэбилэ уларыйан, атын да улуустарга музейдар үлэлэрэ бэркэ мөлтүү быһыытыйда. Сотору тааҕыта музейдар үлэлэрин сүрүннүүр республикатааҕы управление тэрийбитинэн Горнай улууһугар Бэрдьигэстээххэ семинарга сылдьан кэлбит. Биллэрин курдук, манна улуустааҕы музейдара үлэлээбэтэхэ 5-6 сыл буолла. Экспонаттарын хомуйан ууран туруорбуттар. Оттон аасыт сыллаахха олохтоох дьаһалта суолта биэрэн, сэлиэнньэ киинигэр уруккута маҕаһыын буолан турбут дьиэни биэрэн, онно капитальнай өрөмүөн ыытан музейга сөп түбэһэр гына уларытан оҥорбуттар. Экспозициятын краевед В. Ф. Яковлев салайааччылаах бириигэдэ Дьокуускайтан тахсан таҥан, туруоран биэрбит. Директор Е. Г. Степанова этэринэн, ангардас ити үлэтигэр 350-тан тахса тыһ. солк. ороскуоттаммыт. Ити музей саҥа аһыллан, киин базатыгар үөһэ этиллибит семинарбыт аһыллыыта.

Ити байаххай холобур эрэ буолуон сөп. Улууспут салалтата музей—олох сиэркилэтэ буоларын өйдөөн, уп-харчы өттүнэн көмөлөһөн, сөптөөх дьиэ-уот биэрэн, музейы үлэлэтиэхтэрэ диэн эрэнэбит.

Григорий ТУРАНТАЕВ,
музей үлэһитэ.

ЧУРАПЧЫ КОМСОМОЛУН 80 СЫЛЫГАР

50-с СЫЛЛААХ КОМСОМОЛЕЦТАР УМНУЛЛУБАТ ОЛОХТОРУТТАН

Быйыл муус устар 3 күнүгэр Чурапчы комсомола тэриллибитэ 80 сылын туолар. Ленинскэй уонна Саха сирин комсомолларын бастыҥ сорҕото, албан ааттаах суолларын солоспут Чурапчы оройуонун комсомола сүт-кураан, кэһэргүллүү, ынырыктаах сэрии содулларыттан эмсэрэлэбит норуот хаһаайыстыбатын төлүгэр түһэрии уонна саҥа олоҕу тутуу кэмнэригэр чаҕылхай олоҕу олорон ааспыта, үлэҕэ-хамнаска үрдүк көрдөрүүлэри ситиспитэ.

1948 сыллаахха Ленинскэй комсомол 30 сааһын туолар үбүлүөйүгэр аналлаах социалистическай куоталаһыыга киирсэннэр, М. Пермяков секретардаах «Сайдыы» колхоз комсомолецтара оттооһун былаанын аһара толорбуттара. В. Козлов комсомол кэмитэтигэр уонча сыл, итиниэгэр икки сыл устата «Кыһыл партизан» колхозка комсомольскай тэрилтэ секретарынан үлэлээбитэ. Кини хоюну бирискэлиирэн үлэлии сылдьан бирискэдэ үлэһиттэринээн икки сыл устата 70-ча аты айаһаппыта, бу улахан үлэ этэ. 1952 сыллаахха урдук үүнүү звеньевойунан үлэлии сылдьан 1 гаттан 25 ц бурдук үүнүүтүн ылары ситиспитэ.

Республикаҕа биллибит кэлэнец оҕуустарааччы Н. Пермяков 30 күн устата 143 гаһы, 1956 сыллаахха сезон устата 459 гаһы оҕустарбыта. Яковлев аатынан колхозка (Чакыр) Н. Адамов уонна Н. Адамов илии хотуурунан бииргэлиилэрэ 10 күн устата орготунан 1-дии га сиэри охсубуттара.

Чурапчы оройуонун комсомолецтара сэрии кэнниттэн иккис пятилеткаҕа (1951—1955 сс.) техника, электрификация ситиһиилэрин олохсо киллэрэн, үлэ тэрээһинин тупсаран, производствоҕа үрдүк көрдөрүүлэри ситиспиттэрэ.

50-с сыллар иккис аҥардарыгар комсомол обкома (Е. Кычкин, М. Кочнев) үрдүк ыамы уонна ынах сүөһүнү 100 бырыһыан тыыннаах ииттэргэ сөрүк туруорбута. Комсомолка, кэлин Саха АССР Верховнай Советын депутата буолбут, М. Никитина (Хадаар) 1956 с. 1709 кг, С. Федорова (Хатылы) 1839 кг үүтү биирдии ынахтан ылбыттара. Маленков аатынан колхоз Ыкуурутааҕы ыччат-комсомольскай фермата (старшай П. Дьячковская—Семенова) биир ынахтан 1334 кг үүтү ыабыттара. Жданов аатынан колхоз (Алаҕар) ыччат-комсомольскай бирикээдэтэ (бирикээдьиир комсомолка М. Местникова) эмиэ үүтү ыабыттарын, от хомуурун үлэтигэр ситиһиилэрин таһынан ынырэй тыыннаах иитиллиитин 83,3 бырыһыан ситиспиттэрэ, бу оччотооҕута улахан көрдөрүү этэ. 1959 сыллаахха 10 ыл түмүгүнэн Улахан Сайылылааҕы ыччат-комсомольскай ферма биир ынахтан 1795 кг, оттон П. Дмитриева—Тарабукина 2200 кг үүтү ыабыттара. 1959 сылга 1500 кг үүтү ыабыт ыанньыксыт ахсаана 32 киһиэхэ тийбитэ.

Сартэн урдук үүнүүнү ылыыга комсомолец А. Седалищев (Уус Афоня) 4 күн 54 гектарга бурдук ыспыта, 1 гаттан 5,10 ц салгэһииннэн, 685 ц дьаһымнаан ылбыта. Комсомолец комбайнер Н. Кривошапкин агрегата 383,2 гектар бааһынаны хомуйан, 1 гектартан 7,2 ц үүнүүнү ылбыта, 744 кг уматыгы кэмчилээбитэ.

МТС производствотын, экономикатын өрө көтөҕүүгэ төһүү күүһүнэн буолбута. Урдүк көрдөрүүлэри ситиһэри таһынан сыллата 1800—2000 кг уматыгы кэмчилиири, саҥаны киллэриигэ инициатор этэ.

Чурапчы оройуона республикаҕа спорка эмиэ улахан ситиһиилэрдээх. Сэрии кэнниттэн хайыһарга күрэхтэһиигэ киттэн Е. Догдонов чемпионунан, А. Картузов призерынан (болтоголоор) буолбуттара. Оройуон аһатар спортивнай күрэхтэһиилэрэ Е. Захаров, И. Варламов элбэхтик тэрийэллэрэ. Сэрии кэнниттэн 50-с сыллар саҕаларыгар республикаҕа хайыһарга А. Шадрин, К. Пермяков. 1952 с. 5 кэскэ велосипедка А. Картузов чемпионнаабыттара.

Физкультура уонна спорт оройуоҥҥа сайдыытыгар маллым Таатта оройуонун спортсменнарын кытта 1949 сылтан саҕаламмыт спортивнай күрэхтэһиилэр улахан оруолламмыттара, үтүө үгэскэ кубулуйбуттара. А. Софронов 1952 с. физкультура уонна спорт Советын председателинэн үлэлээбиттэн күрэхтэһиилэри киэҥник тэрийэрэ, элбэх дьону хабара. Онтон кэлин кини үөрэххэ уонна «Колхозник» ДСО уобалястааҕы Советыгар председателинэн үлэлии барбытын кэннэ оройуон спортивнай үлэтигэр мөлтөөһүн тахсыбыта. Ол түмүгэр 1956 сыл сайыныгар Чурапчы спортивнай хамаандата республикаҕа 10-с миэстэҕэ түбилламбыта. Итинэн сибээстээн, комсомол райкома бу боппуруоһу аналлаах пленумуга, бюроҕа, актив мунньахтарыгар сотору-сотору туруорар буолбута. Оройуон салаллтатыгар бу боппуруос эмиэ киэҥник турбута, талааннаах тэрийээччи А. Софронов спортсовета председателинэн ыҥырыллыбыта. Кини үлэни билэрдик сэрэхситтэн барбыта. Одьулууҥҥа нуучча тылын учууталынан үлэлии сылдьар Д. Коркин үлэтиттэн босхолонон орто оскуолаҕа көҥүл тустуу секциятын салайааччытынан үлэлээбитэ, спорт араас көрүҥнэригэр общественнай тренердэри: Е. Николаевы, Т. Оконешникову, Ф. Анисимову, В. уонна А. Источниктары, Б. Титыгынаевы, В. Захаровы, Н. Барахсановы, С. Константинову үлэлэппитэ. Хас биирдии колхозтарга, тэрилтэлэргэ, үлэ салааларыгар ДСО обществоларын тэрийэн, чилиэннэрин ахсаанын 900-тэн тахса киһиэхэ тиэрдибитэ. Наһилиэктэри, ДСО тэрилтэлэрин, маллым Таатта, Мэҥэ-Хаҥалас оройуоннарын, спортивнай обществолары, СГУ-ну кытары сотору-сотору спортивнай табаарыстыы көрсүһүүлэри тэрийэн үлэ күөстүү оргуйбута, общественность бүттүүнэ туруулуута ситиһиллибитэ. Итиниэхэ 1957 сыллаахха оҕо спортивнай интернат-оскуолата аһыллан (директор А. Шадрин) сүрүн тирэҕинэн, күүһүнэн баар буолбута. Түмүктэр сотору баар буолбуттара. 1958 с. Саха АССР норуоттарын II республиканскай спартакиадаларыгар II-с группаҕа оройуон хамаандата II-с миэстэни ылары ситиспитэ. Учууталлар М. Сибиряков, П. Старостин, комсомолец тракторист П. Николаев (Томмот), А. Источников, агроном Е. Николаев, Д. Кладкин, үөрэнээччи В. Шадрин уо. д. а. чемпионнарынан буолбуттара.

Оройуон хамаандата Саха АССР норуоттарын II уонна VI спартакиадаларыгар II бөлөх оройуоннарыгар I-кы миэстэни ылан, Саха АССР Министрдэрин Советын өйдөбүнньүк Кубогынан наҕараадаламмыта. Оройуон физкультураҕа уонна спорка үрдүк көрдөрүүлэри ситиһэн, оройуоннар икки ардыларынааҕы социалистическай куоталаһыыга кыайан, Саха АССР Министрдэрин Советын Кыһыл знамятын ылар чиэстэммитэ.

Чурапчы оройуонун уус-уран самодеятельноһа республика ыччаттарын фестивалыгар үчүгэй түмүктэри ситиспитэ, «Айхаллан, үлэ!» диэн хор I степеннээх Дипломунан наҕараадаламмыта, ыанньыксыт А. Массаева, А. Архипов, библиотекарь Е. Павлова, үөрэнээччи М. Новгородова, учуутал А. Седалищева уо. д. а. I, II миэстэлэри ылбыттара, лауреаттарынан буолбуттара.

Комсомолецтар олохторугар 1957 с. буолбут Ыччаттар уонна студеннар Москватааҕы VI-с фестивалларa улуу суолтата ылбыта. Биһиги оройуонтан Алаҕар оскуолатын учуутала, комсомолка Т. Хомутова делегатынан, производственник Н. Захаров экскурсанынан кыттыбыттара.

Чурапчы сэлиэнньэтин культурнай-бытовой олоҕун тупсарыыга элбэх өрүттээх үлэ ыытыллыбыта, 1959 сыл бүтүүтүгэр комсомольскай тэрилтэлэр көҕүлээһиннэринэн, тэрийиилэринэн үс колхозка Культура дьиэтэ, 79 олорор дьиэ уо. д. а. тутуллубуттара, 66 колхоз учаастактарыгар кыһыл муннуктар, кэһэ сылдьар библиотекалар тэриллибиттэрэ. 12 комсомолец сыргатар үлэҕэ путевкаламмыттара, 5 баянист, 15 массовик үөрэтиилэн кулуубтарга үлэҕэ тахсыбыттара.

Комсомольскай үлэҕэ-хамнаска ситиһиилэри таһынан ситэриллибэтэх, элбэх итэҕэстэр бааллара. Үөһэ ахтыллыбыт күргүөмнээх уонна чаҕылхай үлэлэри бу кэрдиис кэмнэ комсомолтан үүнэн тахсыбыт ыччаттар, комсомол райкомун секретардара И. П. Васильев, А. Е. Савина, А. М. Синцева, Э. И. Монастырев, Д. Д. Дьячковская, Р. Р. Абрамов, Н. М. Кладкин, К. С. Постников, А. Т. Кулаковскай, Н. Д. Дьячковская, В. С. Попов, бюро чилиэннэрэ Ф. Н. Спиридонов, В. Т. Абрамов, М. Р. Яковлев, С. Д. Попов, А. А. Шадрин, Ф. Н. Сивцева уо. д. а. салайбыттара. 50-с сыллар бүтүүлэригэр комсомол чилиэнин ахсаана икки төгүл үүммүтэ, үлэтин хаачыстыбата уонна үөрэҕэ, производствоҕа, оҕоро таһаарыыга көрдөрүүлэрэ хас да төгүл үрдээбитэ. Оччотооҕу комсомолецтар аҥарыттан билэрдик улааппыта.

Н. КЛАДКИН.

Н. Н. ТАРСКАЙ БИРИЭҺИГЭР БИИРДИИЛЭЭН УОННА ХАМААНДАНАН БАСТЫЫР ИҺИН РЕСПУБЛИКАТААҔЫ ЧЕМПИОНАТ БАЛАҺЫАННЬАТА

СЫАЛА-СОРУГА:

—көҥүл тустууну үөрэнээччилэргэ, студеннарга уонна нэһилиэнньэҕэ сайыннарыы, киэҥник тарҕатыы;

—күүстээх спортсменнары талыы.

ХАННА, ХАҺАН БУОЛАРА: ЧФКСИ спортивнай манеһа. Муус устар 4—5 күннэригэр.

КЫТТЫЫЛААХТАРА:

Финальнай күрэхтэһиигэ улуустар, Дьокуускай куорат, СГУ, ДьТХА сүүмэрдэммит хамаандалара кытталлар.

Дьокуускайга үлэлиир, олорор спортсменнар Дьокуускай хамаандатыттан тусталлар.

Дьокуускайга үлэлиир, олорор, үөрэнэр студеннар, орто үөрэх заведениеларын үөрэнээччилэрэ бэйэлэрин улуустарын чиэһин көмүскүүллэрэ көҥүллэнэр. Өскөтүн киһилэр Дьокуускай куорат, СГУ, ДьТХА хамаандаларын састааннарыгар киирбэтэх буоллахтарына. Олимпийскай резерв училищетын үөрэнээччилэрэ бэйэлэрин улуустарын хамаандатыттан тусталлар.

КИМНЭЭХ ХАННЫК ЫЙААҺЫННА ТУСТАЛЛАРА:

1984—1985 сс. төрүөх уолаттарга 42, 46, 50, 54, 58, 63, 69, 76, 85 кг уонна онтон үөһэ.

Улахан дьоҥҥо 54, 58, 63, 69, 76, 85, 97, 130 кг.

1984 с. төрүөх уолаттар улахан дьоҥҥо киирсэллэрэ көҥүллэммэт. Зачеканы ылыллаллар: уолаттарга 10, улахан дьоҥҥо 8 бастыыр көрдөрүү. Ханнык эмэ ыйааһыҥҥа биир эмэ бөҕөс киирбэт буоллаҕына, ыстараапкалыыр очко суруллар (+2).

ХОС БЫҺААРЫЫ:

Оҕо спортивнай оскуолатын үөрэнээччилэрэ, кэтэхтэн уонна күнүскү отделениеҕа үөрэнэр студеннар СГУ, ДьТХА, ЧФКСИ хамаандаларын састааннарыгар киирбит буоллахтарына, 2 зачету биэрэллэр (улуустарыгар уонна үөрэнэр сирдэригэр). Улууһун хамаандата тустар ыйааһыныгар киһи туруорар түбэлтэтигэр студент (кэтэхтэн, күнүскүтэ үөрэнэр) 1 зачету үөрэнэр сиригэр биэрэр.

Россия ыччаттарга, улахан дьоҥҥо сүүмэрдэммит хамаандатын чилиэннэрэ республика тас өттүгэр күрэхтэһэ сылдьар буоллахтарына (Россия турнира, норуоттар икки ардыларынааҕы турнир), бэйэлэрин хамаандаларыгар I миэстэ иһин зачет биэрэллэр (республикаҕа бастыыр уонна хамаандатыгар очко биэрэр). Хамаандата ыйааһыныгар тустааччыта туруорбатах түбэлтэтигэр.

ХАМААНДАНАН КЫАЙЫЫЛААХТАРЫ БЫҺААРЫЫ:

Хамаандалар быһаарыы икки группа бары кыттааччыларын очколарын суумматын эбэн таһаарыллар (уолаттарга—10, улахан дьоҥҥо—8).

Аҕыйах очкону ылбыт хамаанда кыайыылааҕынан ааҕыллар. Икки уонна онтон үөһэ хамаандалар очколара тэҥнэһэр түбэлтэтигэр хамаанда төһө элбэх инники миэстэлэри ылбытынан быһаарыллар.

НАҔАРААДАЛААҺЫН:

I, II, III миэстэлэри ылбыт тустууктар медалларынан, тустаах Дипломнарынан уонна өйдөбүнньүк бириистэринэн наҕараадаланаллар.

Кыайыылаах хамаанда Н. Н. Тарскай аатынан көһөрүллэ сылдьар Кубогы ылар. II—III миэстэлэри ылбыт хамаандалар тустаах Дипломнарынан наҕараадаланаллар.

Бириистээх миэстэлэри ылбыт хамаандалар тренердэрэ Чурапчы улууһун дьаһалтатын анал бириистэринэн наҕараадаланаллар.

Бастыыр судьуйалары ЧФКСИ анал бирииһэ туттарыллыаҕа.

«САХА-АЗИЯ ОҔОЛОРО» НОРУОТТАР ИККИ АРДЫЛАРЫНААҔЫ ФОНД БИРИИҺИГЭР РЕСПУБЛИКА УОЛАТТАРЫН КӨҤҮЛ ТУСТУУГА ТУРНИРЫН БАЛАҺЫАННЬАТА

СЫАЛА-СОРУГА:

—көҥүл тустууну сайыннарыы, киэҥник тарҕатыы;

—оскуола үөрэнээччилэрин физическэй культураҕа уонна спорт көрүҥнэригэр көҕүлээһин, дьарыктааһын.

ХАННА, ХАҺАН БУОЛАРА: ЧРОСИО спортивнай саалата. Кулун тутар 10—11 күннэригэр. Ыйааһыннааһыны кулун тутар 9 күнүгэр күнүс 4 чаастан ЧФКСИ спортивнай саалатыгар ыытыллар.

КИМНЭЭХ ХАННЫК ЫЙААҺЫННАРГА ТУСТАЛЛАРА:

Күрэхтэһии биирдиилээн ыытыллар (хамаанданан түмүк таһаарыллыбат). Билиҥҥи туттулла турар ФИЛА (норуоттар икки ардыларынааҕы тустуу федерацията) быраабылатынан сирдэтиллэр.

1985—1986 сс. төрүөх уолаттар 38, 40, 42, 46, 50, 54, 58, 63 кг уонна онтон үөһэ.

1987—1988 сс. төрүөх уолаттарга 30, 32, 35, 38, 41, 45, 50, 54, 58 кг уонна онтон үөһэ.

1989—1990 сс. төрүөх уолаттарга 24, 26, 28, 30, 33, 36 кг.

«БООТУРДАР ООННЬУУЛАРЫН» КӨҤҮЛ ТУСТУУГА III РЕСПУБЛИКАТААҔЫ ФЕСТИВАЛЫН БАЛАҺЫАННЬАТА

СЫАЛА-СОРУГА:

—көҥүл тустууну оскуола үөрэнээччилэригэр сайыннарыы, киэҥник тарҕатыы;

—оскуола үөрэнээччилэрин доруобуйаларын бөҕөргөтүү, спорка көҕүлээһин, дьарыктааһын.

(Бүттүүтүн 4 стр. көр).

Литературнай страница

Егор МАКАРОВ—Үөкүлэй Дьөгүөр

УГУЙАР СУЛУҔУМ БУОЛБУТУҤ

(Эдэнтээһин. Улэ Кыһыл Знамята ордэнноох, дуобаскэ Россия үс төгүлүн Петрозаводскайга, учуутал Дарья Петровна Кладкина 70 сааһыгар туоһуулуутун)

Эдэнтээһин, сотҕо уон сэскэр
Эҕэрдэлэр, махтал тыллар
Дьоҕ туһугар, дьоҕ дьолугар
Олорбуккун саныаттыллар.

Кыра кыысчаан эрдэхтиттэн
Кыһаныһыллар эдьиий этиҥ,
Ырыа, сэһэн кэпсээҥ
Сылгас түөскэр ыттэн биэртим.

Былах быһаҕар, тоҥ балбаах
Сосуһаттар сарсыт быстар,
Торыҥ сыыһын тим саҥнаҕаттан
Тутэ ойорут уруоскар.

Ол дьулуурдаах үөскүүйэҕэ
Удаарыһыыктаах барбытым,
Быһаарбытым, дьиҥ, олоҕ
Бырааттаах сырдык дьыҥаҕын.

Дуобат добуҥ халлаанытар
Ан—эрдэтээҕи сулускуҥ,
Экологиэ халлаанынаар
Экпиратэҕэ мин дьулустум.

Ньулгулэйдыыр кэрэх тапталҥ
Ньургуһуйуҥ буоһайдаатыгар
Ойоҕо күүскэ тэһээлиттэр
Одолоротут, сиэнээрдит.

«Туохтан тутуллан туруу ҕолаһ
Туора туруом дуо?»—диэтэҥиҥ,
Кэргэн, оҕо дьоллуйар туоһаҕа
Киэҥэл сиэлэгин ситэрдим.

Эдьиийэм, иссо эһиэ мин
Эйигиттэн кэтэһэбин
Кырдьыҥыҥ сиэйбэт ыллыйыҥ
Кылааба буоһаа сырдыырдыҥ.

■

Саара

ТУЛЛУКТАР

Оҕо сааһым доҕотторо—
Туус маҥан тулуктар,
Наҕөтөөн тулабар кэтэрдүт,
Чуоҥчаҕаран, лаббаҕатаан хаһаардыт.

Ол оннооҕор кыраһын ыһыллыбыт
Мин сонньоон сарбойбо суҕуреҕим,
Туус маҥан кылбаардар ол хаарга
Тулуктар нэрэ да этиллэр.

Мин обээм ол кэннэ эдэрээппэ да эбэ,
Тулуҕу аан маҥнай кини көрдөрбүтэ.
Ол кэрэ, ол дьиҥнэ туһаппат
Тулуктар миэхэҕэ олуһуо кэриэтэ.

ТҮҮЛЭРИМ

Түүлэрим, кэрэһэт түүлэрим.
Айдыгар кэрэтим, ордубар курустуу
Кистэбүт, арааһым, дьиктэтим.
Түүлэрим, кэрэһэт түүлэрим...

Оннуҥуе арааһым сымыйалар суоллаахтар
Түүлэрэ ҥэлдьэрэр курдуктар.
Ардыгар харыстаан, ардыгар суһалаан
Түүлэрим олыпчаах күүстэрэ.

Түүлэрим, кэрэһэт түүлэрим,
Миэтэрэ кун-ый курдуктут,
Олохтоох тардыһыы цылуурун мэрдээн,
Эйиги миэхэҕэ мин түүлбэр сэҕэлиэт.

х х х

Түүйүүлэр, ыгыллар ньиэрбэр
Эйэҕэс эргиллэн кэлэбин,
Эйигин ыйаммын чэгиэбин,
Инникээй бу сарсыҥ көрөрдүү.

Ардыгар фэуст ыар санаалар
Тулабар ыһыллан тахсахпар,
Оччоҕо туоһаартаммаппын
Бэлэм сырдык уот ньымыа кордүүрүн.

Саныыллар-ыаллар барыта түҥэтэй
Бу сиргэ үтэһэх курдуктар,
Ох эрэ ыарахан, тэптэйбит
Оччоҕо күүгүрор курдуктар.

Түүйүүлэр, ыгыллар ньиэрбэр
Эйэҕэс эргиллэн кэлэбин,
Эйигин ааламмын таспаппын,
Инникээй бу сарсыҥ көрөрдүү...

ЭЙЭЭР

Эйигин мин олох биляппын,
Эҕэрэлээ мин кэнникэм барахсан,
Эйигин эйдээбит оротук-сиэстэрэм,
Ох эйиги бу муҥсам тыллары аныыбын.

Төбөлөөх эйигэ сыстыыбын
Эн истин ыарыһахтыы кэрэхэтэ
сонуллуом,
Оротук от бэрэ санаабар
Эйигин тулабар жардуурум.

Эйигин мин олох биляппын,
Эҕэрэлээ мин кэнникэм барахсан,
Эйигин эйдээбит оротук-сиэстэрэм,
Ох эйиги бу муҥсам тыллары аныыбын.

■

Егор ХАРИТОНОВ—Сиҥҥэй

МАҤНЫЫНЫ

Оччолорго, оҕо сааһа,
Орууя муҥуур да эбиппит,
Мүччү-ҕаччы воро-мэрэ,
Кирик-хорук түтта-түттэ,
Сайын-хаҥас үктү-үктү.
Тымнар-тымныыт буола-буола
Аттыгынан аастыбыт
Аҕас умнуо да суохпуун.

Эрэй, уоруу эгэлгэлэр
Эгэлгэлээх оҕор сааһа
Иэдэстэрбит итиҥбэхтэн,
Күлгаахтарбыт умайбахтыы,
Сүбүэхтэрбит ыро махсо,
Сүрэхтэрбит тэлэ хатэ
Күүгүһүүлээх көрсүһүүбүт
Күдэҥнэрэ буолбат эбит.

Туйаарыйбыт туруктаах,
Тумаҥнырбыт харахтаах,
Хойуубу соҕус күүстүһүүлэх,
Хайдэх-тутах уурабыллах,
Сиэтэрбэтэх сиэсиһиллэх,
Ыпсыбатах ыйаҥыыллах
Көрсүһүүну кэрэтэ, көрдүү.
Сүбүгүүрбүн буллуҥ буоллун.

■

Николай ХАДАРЬИСКАЙ

х х х

Бүүрэ-бүүдэйэ
Оруктүө лэппүө,
Чаабыра-бадараана
Ваһыллаа сытыы...—
Сиэ-бинэ миэхэ
Страхэр нуҥу,
Торообут оҥоһуҥ,
Үскэһэбит Журавчык.

Уол оҕо буолаҕа
Дойдуҥ барахсан
Бүөрүтэр-бүлкуллан,
Бадараанныгар баһыктан,
Тиэхиньиэнэ тэнсэн
Тэриллэн-тэнитэн...
Улаханнык уруйдай

Ыйаттан айдаабат оротук сиэстэрим,
Ох эйиги бу муҥсам тыллары
аныыбын...

■

Николай ДЬЯЧКОВСКАЙ

ЧАРАЙ УОЛУГАР

Аҕаатыыбыт дьэтэхтэрэ,
Аабаачыттар түүттэхтэрэ,
Туту оно тобулуохха,
Тобоҕоҥутуун хостуохха.

Сүпэтүүбүн, суралыыбын,
Субу-субу ыйытабын
Хайдах-туох олоҕоруҥ,
Хоһоон дьэлэлэҥ толоруоҥуҥ.

Туралаах хоһу наадырыын,
Куруус сэҥээҕи сылдьаргын,
Айар дьарыктаах буолаҥҥын
Ахтар буолуҥ аһыллыҥ.

Сүһүөҥүт үрдүгэр сылдьаргар
Сэргэтүө этиҥ уллэрсэн,
Лэҥэлэ, мунэ көрдьэргэр
Аптах ыйдаа-түбүгэргин.

Сааһы түһүүмэх кэлэбэтин
Саныы-саныы ыалдьыбыт,
Күпүн-түүпүн кэтэрэгин
Көрө-көрө сылдьыбыт.

Итиҥэ шэкэ көлөрүн,
Этэҥэлээһэн эрдиэн
Сытан-турэ сэлиэктыыбыт,
Сыалга биэрэ элтэхтыыбыт.

Чуогчук буоллуо дьаһаҕа
Чорот сэбиэтэх олоҕорго,
Сүбэлээмэ эт иэдэ байар
Сүүмэлиэ үлэҕин толоруоҥ!

Псевдонимнар

Псевдоним өйдөбүллүү бэлэ дойдуловеҥнут С. Н. Жирков «Пеһа ытыы хубунаа диэн кинигэтигэр маннык быһаарар: «Псевдоним (греческэйдэн псевдонюмос, «ложно именуемый») — суруйар аат, ниада буоллаҕына, ардыгар аанньыттан солбуйарга эбэн баһа бэлэ этүнэн олыпар аата. Псевдоним кэнэ бэйэтэ талан ылар биэтэр тугас доҕотторо биэрэллэрэ.

Сүрбэһэс үйэ 20-нэс-30-тус сылларытар сэхэ суруйааччылара псевдонимнаан үлэһүө сылдьыбыттара. Онуоха төрүөтүнэн сахалар хос аттыгастара, оҥорортор таптал аатын анараалларо, кыччэ суруйааччыларо псевдонимнастара, Саха сирэтэр үөрэх, бэлэҕэ сайдыыта, тэлэрэр хаһыат төрүөтүнэ бэйэ аатын кистээһини буолбуттара.

Псевдоним туһунан кэпсэ курдук бэрт кыһаҕастык биэнтиэнэрэн турбут суруйааччыларын, литературоведтэрин псевдонимнарыттан тохтуохтун баҕарабыт.

Сахаттан бастакы лингвист-ученай С. А. Новгородов 1912—1913 сс. тахса сылларыгар «Саха сатабыла» диэн сурунаалга Саха диэн псевдонимынан суруйа-сылдьыбыт эбит. Субу курдук онук аатын псевдоним онностуу атыылаһан, бэлэхтээн биллэрбит фольклорист, этнограф Д. И. Дьячковскай халлаан псевдонимын аат онностубута. Ол литературнай аресланнаа диэбэр. Псевдонимтарай аресланнаа 50-тэн тахса суол аата иэдэ курдук: героним, ареал көрүнэ ааттардар: героним, фреконим, геолим, аллоним, Хабырыыстар Халлаанаайскай, Тимир Уол, Кэрэт Уола курдук, народнай псевдонимнар, о.д.а.

Поэт Г. И. Макаровка Дьуон Дьячковы диэн псевдонимы С. Р. Кулачиков—Элэй инибитин туһунан А. С. Бродников суруйан турар. Итинэ сэргэ Гаврил Иванович төрөөбүт-төрөөбэт, үөрэх аатыгар бэрт ноҥнуо. Төрөөбэт, үөрэх аатыгар бэрт героническай Миссыыныс Хабырыас диэн аатырыыта суруйэтиллибэтэ. Республикаҕа аатырыбыт литературнай конкурсха Чаҕыр найыллаанга-аатырбыт олоҕохтуйа Илья Платонович Комаров аатынан спектэрэ Бүлүү Бадьаарыта диэн псевдонимнаан кытыыта бэлэх.

Суруйааччылар Н. Е. Пинигирэ—Уһанар Уола (Жиганскай), С. Ф. Софронова—Фэозтэст Софронов (Одэҥҥэҥ), Семен Романович Данилов—Роман Данилов (Чаҕыр) патроннэ, оҥ эбэтэр аҕаларын аттарыннаа псевдонимнаахтар. Михаил Федосеевич Доҕордуурап—Бэлэрэйыскай, Николай Дмитриевич Слепцов—Туобуйаахай, Виктор Ильич Бэлэрин—Дьаҥтаарап псевдонимнара сирдэр аатарын-ытын тэнбэспэхтэр. Биэнтиэ тэбэрэлэйахтын үлэһин сылдьар суруйааччы Е. И. Егоров аратын үөрүн көрө, бэлэбит Тумарча бөрү аатын псевдонимнаппыт. Мырылаан оҥорон-үлэлээн аастубута. Мырылаан оҥорон-үлэлээн аастыбыт поэт Гаврил Иванович Егоров Бөрүлэ диэн псевдонимнаан. Ити аат бэйэтэ-характеристикалааннаа кытта сибээстэх. С. С. Романов кэпсиирэнэ, кинини ити псевдонимы Н. Д. Кривошапкин—Уот Субуруускай эппэтэ үөрүүбүт. С. А. Попов псевдонимын илорбут олоҕун ойоҕун, элгэйбэ васпытын кытта сигэйэхтик курдук—Туһат. Чуранчы диэнэ кэмэрүүгэ үүдүллэн Бүлүү улууһун Туматыгар Сэдэтыыр ыраахтар хайдахтаах олорбутэрын туһунан суруйан турар. Бу дойду-аата Семен Андреевич алыптыыларыгар үүстүк көрсүүлэр.

Суруйааччылар тэһэ да эбэх псевдонимнаан суруйдаллар, ыгыллыкка биллибэт, биллэрэллэт псевдонимнара үйэ-саас-түүлэ хаалар. Холобур, Л. А. Обуһуускай 1929 с. Обуһуускай төрүөбүт хоһоонун диэн псевдонимнаабыт. Боотур-уус Уола (С. С. Яковлев) Үөһэ Күт Аллараа (С. А. Сивцев) уонна Эрэтим Эристиин уонна Күн Дьэрэкээтэ диэн аатынан сэхэ литературабытыгар хаалбыттара.

Төһө өтөн-өдэрбэтэх курдук дэлэйэ-дэлэйэ ыллыбыт ырыа төрүөттээх. Онуоха бэлэ-холобурунан доҕот Роман Данилов псевдонимнаа буолаҕа. Кини [illegible] сахалыы поэтэ Семен Данилович Данилов-Чаҕыр бэлэбитэ-бэлэҕэ аатын псевдонимнаппыт. В. С. Яковлев-Бэлэҕэ, аппа-амалаата В. В. Яковлевы кытта бэлэбитэ-бэлэҕэ диэн Далан дэлэйэ, бадар, айар үлэһиттэр ыллыыллара буолуо...

Сүрбэһэс үйэ бүтүүтүгэр—онох тэстэ үлэлээбэтэх эмиэгэр псевдонимнаан үлэһүйүү аата хаттаан күүдэйдээ диэхпэ сөп: Дарбанскай, Хадаарыскай, Телойскай, Бэкэлыырап, Сэргылэй, Сомоҕо, Айыл, Улдьаа Харалы...

Псевдонимы муһуйуу, уратыта суруйааччылар өйдөрүн-сабаҕалыыр сэһэн сиэнэлыыргэ, олох уруһатыгар, политикаҕа табэ өйдүүргэ олус эҥэр. Сэхэ литературоведтэр псевдонимы туһанан суруллубут айымныыллар да ырыаһа суохтар. Псевдонимнара ордук барсыаннык тутаах. Күүскэ Уурастыырап «Олбу-солбу ол-бу» диэн хоһоонэ кэрэхсэбилээх:

Элэй, Тэлэһэ, Омоллоон,
Бэрэсэ, Суоллар Кириэһэ,
Болот Боотур, Эрчимэн,
Хоро уола Кулаатай,
Мэҥэ Хара, Барт Хара—
Ити сахэ аатталлара
Бэрэлээрин хаамтарар
Бухатыыр аттар аатара.

Мэлдьи Барсан, Болот Боотур—Чуораанчы суруйааччыларга оттон Одулуунун ыһыллаттар оҥорон васпыт ухуу айуун Суоллар Кириэһэ аатын сахалыыбыт, кратеры Г. Р. Кардашевскай ааҕыныыт.

Эдэрдэттэн бэлэ эмиэ литературнай таптаһыны, литератураҕа бу таһаҕа-ыаҥа суруйааччылыгы-тэрэппэт бэрабын. Этэрэ ааҕыы, тайа бэрэ-бэрэ суруйуу-тэрэппэ, суох аатыгар-тэрэппэ, олох-олоҕо бэрэ буолар, ол-саҥа бэрэ буолар.

Иван ДОПОВ.

«БООТУРДАР ООННЬУУЛАРЫН» КЭНГУЛ ТУСТУУГА III РЕСПУБЛИКАТААҔЫ ФЕСТИВАЛЫН БАЛАҺЫАННЬАТА

(Бүтүүтэ. Иннэ 2 стр. кэр).

ХАБАН, ХАННА БУОЛАРА:

Фестиваль үс түһүмэҕинэн ыытыллар:

I түһүмэх—улуустарынан. Кулун тутар 1 күнэ.

II түһүмэх—зоналарынан.

Барыта түөрт зонаҕа арахсан ыытыллар:

I. Бүлүү зоната. Кулун тутар 30—муус устар 1 күннэрэ. Ньурба куората. 490 тустуук, 24 тренер уонна судьуйа кыттыллар. 3 бастаан миэстэни ылбыттар финалга киирэллэр.

II. Киин зона. Кулун тутар 31—муус устар 1 күннэрэ. Покровскай куорат. 550 тустуук, 25 тренер уонна судьуйа кыттыллар. 1—3 миэстэлэри ылбыттар финалга тусталлар.

III. Өрүс илин энэрдээҕи зона. Кулун тутар 31—муус устар 1 күннэрэ. Чурапчы сэлиэнньэтин интернат-оскуола спортивнай саалатыгар. Амматтан, Тааттаттан, Мэҥэ-Хаҥаластан, Томпоттон, Чурапчыттан, Нерюнгриттан, Үөс-Алдантан 110 тустуук, 30 тренер уонна судьуйа түмсэрэ күүтүллэр. 1—4 миэстэлэри ылбыттар финалга кытталлар.

IV. Хотугу зона. Бэс ыйын 25—27 күннэригэр Дьокуускайга ыытыллар. 280 тустуук, 20 тренер уонна судьуйа кытталлар.

III-с түһүмэх түмүктээх финала от ыйын 2—4 күннэригэр Дьокуускай куоракка «Туймаада» стадиоҥҥа ыытыллар.

КИМНЭЭХ КЫТТЫЫ ЫЛААЛЫНГА ТУСТАЛЛАРА:

Кыайыылаахтары быһаарыыга ФИЛА 1999 сыл тохсунньу 1 күнүгээҕи быраабылатынан сирдиэллэр.

1984—1985 сс. төрүөх уолаттарга 42, 46, 50, 54, 58, 63, 69, 76 кг уонна онтон үөһэ.

1986—1987 сс. төрүөх уолаттарга 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 45, 48, 51, 54, 57, 60, 64, 68 кг уонна онтон үөһэ.

1988—1989 сс. төрүөх уолаттарга 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44, 46, 48 кг уонна онтон үөһэ.

1990—1991 сс. төрүөх уолаттарга (1992 с. төрөөбүттэргэ врач уонна тренер сөбүлээбит сибидиэтэлистибэлэрэ наада) 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42 кг уонна онтон үөһэ.

ВОЛЬБОЙУНГ: СЭДЭХ БЫЫСТАПКА!

Кулун тутар 16 күнүттэн бэс ыйын 30 күнүгэр диэри Тэлэй Дириҥэр улуустааҕы айылҕа харыстабылын кииннээҕинэн уонна Тэлэй көһүлээгин дьаһалтатын тэрийиилэринэн таксидермистэн дьарыктаммыта 25 сылынан, сабаҕалаан 1982 с. Дьокуускайга ыытыллыбыт бастакы бүтүн трофейдарыгар конкурс дипломааҕа, 1999 с. эмиэ Дьокуускайга ыытыллыбыт Саха Республикатын таксидермистарын бастакы конкурстарыгар кыайыылааҕа, лор-врач, ССРС доруобуйатын харыстабылын туйгуна, Россия бичиргэбэтээх донора, маастар-таксидермист Александр Александрович ПОПОВ кылыы-суол чуучулаларын, оноһуктарыгар БЫЫСТАПКАТА көрдөрүүгэ туруоруллар.

Сылаа-сорууга—Сахабыт сирин биэй, хаана да хатыламмат айылҕатын тыыннаах тылыннааҕын корусунна, үгүһэ ыһар колуонаҕа дьүһүйэн көрдөрүү, айылҕаны харыстааһын күүһэ-санаатыгар ииттии.

Киирии билиэт сыаната: улахан дьоҥҥо—25, оҕолорго—20 солк.

БУ БЫЫСТАПКАҔА КӨХТӨӨХТҮК СЫЛДЬАРГЫТЫГАР ЫҤЫРАБЫТ!

ТҮҺҮЛГЭЭЛЭР СОПУТТАРА

Олунньу ый 13—14 күннэригэр Россия Азиятааҕы зонатыгар оҕолорго атраатаһын Улан-Удэ куоракка ыытылынна. Бу улахан түһүлгэҕэ ЧРОСШ тоҕус иитиллээччитэ барав кыттынна. Бу күрэхтэһии муус устар ый бүтүүтэ Россия Владикавказ куоракка турнирыгар бастыҥнары сүүмэрдиир оннооҕор. Манна биһиги иккис бастыыт Вася Корякин үһүс миэстэни ылан Кеша Петровы кытары кыттыыны ылар быраабыланыылар.

x x x

Олунньу ый 23—25 күннэригэр Тында сылын аайы ыытыллар «БАМ хабыыра» күрэхтэһиитэ маастар буоларга турнир буолан ааста. Манна ЧФКСИ студеннара Дьуулусовам Сергеев (64 кг) уонна Виталий Иванов (63 кг) бастааннар, Россия спордун маастарын нуорматын толордулар. Отто Спиридон Мацков (54 кг) уонна Дьөһүн Нестеров (58 кг) үһүс бирииһэтээх миэстэлэргэ тахсан үөрдүлэр!

Е. КОРКИН.

Эҕэрдэлиибит!

Күндү кийиитин, ийэбитин, Хайахсыт нэһилиэгин олохтооҕун НАЗАРОВА Евдокия Саввичнаны 65 сааскын туолбуккунан итиитик эҕэрдэлиибит!

Эйиэхэ чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, кыраҕас санааны, барыбытын үөрдэн уһуннук-уһуннук олороргор баҕарабыт. Биһиги тускутугар бары үтүөҥ, кэнэҕэ, сүбэҥ-амаҥ иһин истиҥник махтанабыт.

Оҕолоруҥ, сиэннэриҥ, Хайахсыттан Герасимовтар, Федуловтар, Алдантан Бястяхтан Афанасьевтар, Чурапчыттан Герасимовтар, Местниковтар.

x x x

Таптыыр бырааппытын, убайбытын, Мындаҕаайы бөһүөлэгин олохтооҕун САВВИН Николай Николаевичи оловук орто оскуолаттан—үйэ аҥардаах үбүлүөйүнэн итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит!

Эн төрөөбүт төрүт түөлбэҕэр олохсуйан, иитиллибит, улаатыыт тэҥнэргэстэргэр аҕа уустун хаһаайына, оловугҥ олохтоох уйан чэйдээх, сылаас истиҥ мал буолан олороргуттан астынабыт, үөрэбит.

Эйиэхэ дьол кэргэҥҥэр кэлин олорор бэриллэр туох баар кэрэни, үтүөнү, таптыыр кэргэнниҥ Ульяналыын сүүс-сүүспүттэн, оҕолоргун, сүбэлиирээн холбооһун, сиэннэргиттэн биһиэхэ уһуннук дьоллоохтук олороргутугар баҕарабыт.

Убайдарыҥ Дмитрий, Афанасий, бырааттарыҥ Григорий, Михаил, Тимофей, балтыларыҥ Наталья, Ирина дьон кэргэттэрэ.

С НАСТУПАЮЩИМ ПРАЗДНИКОМ, ДОРОГИЕ ЖЕНЩИНЫ

Предлагаем Вам товары нового поступления: кухонные гарнитуры, мягкая мебель, холодильники, морозильники, телевизоры, тумбы ТВ, стеклянные журн. столы, фотоаппараты, магнитофоны, детские коляски, импортные стир. машины и мн.др. А также большой выбор подарков для милых дам.

Наш адрес: с. Чурапча, ул. Октябрьская, 57, магазин «Боотур». Тел. 41-446.

Таптыыр кэргэммин, ийэбин, эбэбин, кылыыһыт, биллибит, аҕыллайбыт, Чурапчы сэлиэнньэтин олохтооҕо

МАКСИМОВА Татьяна Петровна

кулун тутар 4 күнүгэр хоммолтолоохтук өлбүтүн, дириҥник курутуйан туран, бары аймахтарбытыгар, дьүөгэлэригэр, билэр дьонугар биллэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэнэ, кийиитэ, аҕата, бииргэ төрөөбүттэрэ.

Кутурҕаммытын тэҥҥэ үллэстэн:

—Күндү кэргэнин, ийэлэрин, эбэлэрин, кийииттэрин Максимова Татьяна Петровна олохтон туораабытынан, дириҥ аһыыларын үллэстэн, кэргэнигэр, бырааттарыгар Николай Семеновичка, оҕолоругар, сиэннэригэр Чурапчыттан, Өймөкөөнтөн, Дьокуускайтан, Амматтан бары бииргэ төрөөбүттэрэ, аймахтара.

Верхоянскай улууһугар кылаабынай хирургунан үлэлээбит, Болугур бөһүөлэгиттэн төрүттээх Дьокуускай куорат олохтооҕо

СИДОРОВ Федор Михайлович

кулун тутар 4 күнүгэр эмискэ мэлдьэн өлбүтүн, дириҥник курутуйан туран, аймахтарыгар, бииргэ үөрэммит, үлэлээбит, билэр дьонугар биллэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, кийиитэ, бииргэ төрөөбүттэрэ.

Кутурҕаммытын тэҥҥэ үллэстэн:

—Биир дойдулаахпыт, хирург-врач Сидоров Федор Михайлович эдэр сааһыгар олохтон туораабытынан кэргэнигэр—ийэбит таҥэ саныыр кийиитигэр Борисова Варвара Федоровнаҕа бары бииргэ төрөөбүттэригэр, аймахтарыгар Чурапчыттан, Оҕулууттан, Мындаҕаайыттан, Верхоянскайтан Николай Филиппович Саввин оҕолоро, кийииттэрэ, күтүөттэрэ, сиэннэрэ.

—Сидоров Федор Михайлович өлбүтүнэн кэргэнигэр Сидорова Лидия Егоровнаҕа, оҕолоругар улуустааҕы киин балыыһа администрацията, профкома, тубдиспансер уонна киин балыыһа хирургическай отделениетын коллективтара.

—Кэргэнигэр, кийиитигэр, оҕолоругар, бииргэ төрөөбүттэригэр 1973 с. Амма орто оскуолатын бииргэ үөрэммит бүтэрбиттэр.

Тыыл, үлэ ветерана, Чурапчы сэлиэнньэтин олохтооҕо, өр кэмнэ «Якоопт» директорынан үлэлээбит

ИВАНОВА Александра Трофимовна

уһун ыарахан ыарыыттан кулун тутар 2 күнүгэр 78 сааһыгар Мындаҕаайы бөһүөлэгэр биһиги хаалбыттаттан олох туораабытын, дириҥник курутуйан туран, аймахтарыгар, үлэлээбиттэригэр, билэр дьонугар биллэрэбит.

Кыыһа, күтүөтэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.

Кутурҕаммытын тэҥҥэ үллэстэн:

—Иванова Александра Трофимовна уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн кыыһыгар, күтүөтүгэр, сиэннэригэр Чурапчы сэлиэнньэтин Попова уул. 49 №-дээх дьиэтин олохтоохторо.

Саха АССР оскуолаларын үтүөлээх учуутала, Уоа Кыһыл Знамята орден кавалера, улууо бочуоттаах гражданина, персональнай пенсионер, Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо

ПАВЛОВ Яков Гаврильевич

уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн кэргэнигэр, доруобуйа харыстабылын ветераныгар Сивцева Августа Степановнаҕа уонна киин кыргыттарыгар Оноошенкова Любовь Яковлевнаҕа, Михалевская Лидия Николаевнаҕа дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Улуустааҕы киин балыыһа администрацията, профкома.

Аҕа дойду Улуу сэриитин ветерана, I группалаах инвалиды, Чурапчы сэлиэнньэтин олохтооҕо

АРТЕМЬЕВ Николай Васильевич II

уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэллэр:

—Күндү аҕата Артемьев Николай Васильевич II өлбүтүнэн улуустааҕы үөрэх управлениетын начальнигын солбуйааччы толорооччу Ермолаева Екатерина Николаевнаҕа уонна киин дьиэ кэргэнигэр гимназия коллектива.

—Кыргыттарыгар Корякина Дарья Николаевнаҕа, Ермолаева Екатерина Николаевнаҕа, күтүөттэригэр Ермолаев Леонид Алексеевичка, кинилэр оҕолоругар, сиэннэригэр Дьокуускайтан, Оҕулууттан, Чурапчыттан, Сыымыттан, Мындаҕаайыттан Артемьевтар, Пермяковтар, Сивцевтар, Николаевтар.

—Сэрии, тыыл, үлэ ветерана Артемьев Николай Васильевич II 85 сааһыгар ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн оҕолоругар Корякина Дарья Николаевнаҕа, Ермолаева Екатерина Николаевнаҕа, күтүөтүгэр Ермолаев Леонид Алексеевичка, кинилэр оҕолоругар, сиэннэригэр Оҕулууну нэһилиэгин ыырдаабастарын саҕата.

—Аҕата Артемьев Николай Васильевич II өлбүтүнэн күндү дьүөгэлэригэр Корякина Дарья Николаевнаҕа, кини оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас аймахтарыгар Довтковская, Кузьмина, Попова, Дьячковская.

Күндүтүк саныыр кырдьаҕас эдьийбит, тыыл, үлэ ветерана, хоту кэһиргэлиилээх курдук, Кытаанах нэһилиэгин олохтооҕо

ЗАХАРОВА—ПЕРМЯКОВА Мария Семеновна

мэлдьэ өлбүтүнэн оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Чурапчыттан Н. К. Пермяков дьиэ кэргэнэ уонна оҕолоро.

Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо

ПЕРМЯКОВ Иван Михайлович

эдэр сааһыгар эмискэ мэлдьэн өлбүтүнэн эдьийигэр, Мугудай орто оскуолатын начальнай кылааһын учууталыгар Пермякова Анна Михайловнаҕа, балтыгар улуустааҕы гимназия физикатын учууталыгар Лоскина Татьяна Михайловнаҕа дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Үөрэх управлениета, үөрэх үлэһиттэрин профсоюһун комитета.

(Бу кутурҕаны биллэриигэ корректор алҕаһынан киирбит-үүһээх бачыыттамыытынан хаттаан таһаардылар).

Редактор Г. Г. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678790, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». Телефоннар: редактор — 41-432, отделы — 41-285.

Учредитель (соучредители) газеты — Редакция, Администрация улуса, Правительство Республики (Саха Якутия). Газета издается на якутском языке, выходит во вторникам, четвергам и субботам.

Индекс газеты 54667

Чурапчинская улусная типография. Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат».

ЗАКАЗ № 27. Подписано в печать: 05. 03. 2001 г. ТИРАЖ 3547.

Автор суруйар этиилэр саҥан редакция позициятыгар мэлдьи сөп түбэһэр буолбатах. Суруйуу ылыллар чаҕыйылар ыраҕынылыыктаргар ыраҕыта-ыйбытар тус бэйэтэ суруйар.